

Eksamen ALLV111

2) Er *Den guddommelege komedie* et epos? Drøft spørsmålet idet du analyserer verket i et sjangerhistorisk lys.

I denne oppgaven skal jeg drøfte om *Den guddommelige komedien*, av italienske Dante Alighieri, kan plasseres innenfor epos sjangeren. Dette skal jeg gjøre ved hjelp av å se på eposets sjangertrekk, og analysere verket sammenlignet med andre kjente epos fra litteraturhistorien.

Dantes *Den Guddommelige komedie* ble utgitt rundt år 1320, og blir sett på som et av de mest innflytelsesrike verkene innenfor den vestlige litteraturhistorie. Den ungarske litteraturkritikeren Gyrögy Lukas foreslo dette verket som det siste epos, og den første roman¹. Komedien skildrer hva som skjer med sjelen etter døden, hvor fortelleren setter ut på en reise gjennom dødsriket og opp mot frelse. Det kan også tolkes allegorisk. For eksempel, som en fremstilling av menneskets fri vilje til å ta beslutninger i livet, som senere vil bli straffet eller belønnet. Verket har vært særdeles viktig for det italienske språk. Fra sin utgivelse og frem til vår tid, har verket blitt studert og diskutert i stor grad. Noe som gjør *Den Guddommelige komedie* så unik og full av fortolkningsmuligheter, er dets mangfold. Det er vanskelig å plassere verket innenfor én bestemt tekstlig sjanger.

Epos kan defineres som et lengre, fortellende dikt. Eposet gjenforteller en hendelse, oppdiktet eller virkelig, i sin fullstendige form. Den tar ofte for seg gamle myter, med heroiske hovedpersoner.² Epos er den eldste sjangeren vi kjenner til, og startet med *Odysseen* og

¹ Freccero, John. «Some Characteristics of Literary Epic», 138

² Skei, Hans H. *Epos* (SNL)

Iliaden av Homer. Dette er to hovedverk i den vestlige kanon. De eldste epos fra antikken kalles også for heltegedikt. De to nevnte verkene tar begge for seg mytologiske helter som kjemper for sin ære. Disse eposene har oppstått muntlig, noe som er svært sentralt for tekstens komposisjon. Dette kjennetegnes ved at språket består av mye repetisjon og faste formler. Funksjonen for komposisjonen er at de skulle kunne fortelles muntlig. Blant annet, inkluderer disse verkene en rekke epiteter, som betyr beskrivende tillegg. Eksempel på dette er «den rådsnare Odyssevs», som er en måte å beskrive Odyssevs på. Disse ble brukt for å få passe inn i versmålets formel³. Det er skrevet på daktylisk heksameter, som er et versmåål bestående av seks versføtter, hvor de fleste er daktyler. *Odysseens* komposisjon består av mange fortellere. Deres ulike historier blir til en sammenhengende tekst mot slutten hvor alt bindes sammen til én hendelse

Sjangeren utvikler seg videre til kunsteposet, som ble til under en skriftlig kultur. Et verk jeg vil trekke frem her er Vergils *Aeneiden*. Dette ble skrevet rundt år 20 f.kr, under den romerske gullalder. Den deler mange likhets trekk med Homers epos, da den tar for seg en karakters heltehandlinger fra begynnelse til slutt. Heltene er edle og skal vise høyden av menneskelig oppnåelig het. Hovedpersonen, Aeneas, passer denne beskrivelsen. Formelle aspekt som skiller *Aeneiden* fra de eldste heltegediktene, er omstendighetene rundt hvordan de er blitt til. *Aeneiden* er et skriftlig verk, som originalt ble skrevet ned. Eposet var ment for en leser, ikke en lytter. Den benytter seg dermed i mindre grad av faste formler, nettopp fordi at disse ikke lengre hadde noen funksjon for Vergil. Hver setning inneholder mye mening og er nøye konstruert.⁴

³ Haarberg, Selboe og Aarset. *Verdenslitteraturen*, 30

⁴ Bowra, C.M. «Some Characteristics of Literary Epic», 55-56

En annen forskjell ligger i Helteidealet. Aeneas og Odyssevs er begge edle karakterer, men de har ulike motivasjoner. Hos Homer i antikken, var mansidealet sterkt preget av fokus på sin egen ære. En mann skulle være sterkere og modigere enn andre menn, klar for å dø til enhver tid for sin ære. Vergil så til disse verkene for inspirasjon, men formet idealene etter sin egen tid. Aeneas er ikke opptatt av sin egen vinning, men han kjemper for et sosialt ideal⁵. Han har fått et oppdrag av gudene og holder seg til dette, og er et prakt eksempel på romersk pietas(pliktstro).

Når det kommer til hovedpersonen i *Den guddommelige komedien*, er det vanskelig å finne noen likhetstrekk med heltene i *Odysseen* og *Aeneiden*. Han er verken opptatt av sin egen ære eller har et konkret sosialt mål. Fortelleren har gått seg vill, og blir hele tiden ledet av andre. Også formelt er det mange ulikheter. Verket er skrevet på terza rima, som er en type rimfletning. Altså ikke på daktylisk heksameter, slik som hans nevnte forgjengere⁶.

Dante sitt verk er som sagt litterært mangfoldig, og vanskelig å plasseres innenfor en sjanger. Det blir generelt sett regnet som et epos, men det er blitt diskutert om verket passer innenfor denne sjangeren. Kanskje kan den heller regnes som en roman? Videre vil jeg derfor se på hvilken trekk som skiller disse sjangrene. Jeg har tidligere gjort greie for hva som kjennetegner eposet. En roman er et mer moderne begrep. Det kan defineres som en lengre, oppdiktet fortelling, som er skrevet på prosa og ikke versemål. Roman er et vidt begrep som kan romme mange sjangre. «Roman er en historie sett gjennom enkeltmennesker; romanens emne er først og fremst menneskets historie»⁷. Slik beskriver den franske forfatteren Honoré de Balzac romanen. Dette kan være et godt utgangspunkt, da den i motsetning til eposet som

⁵ Bowra, C.M. «Some Characteristics of Literary Epic», 61

⁶ Haarberg, Selboe og Aarset. *Verdenslitteraturen*, 161

⁷ Selboe, Tone. Roman (SNL)

forteller om en begivenhet, er en mer inderlig utforskning av menneskets opplevelser. Dette er en av mange måter å beskrive romanen på, og er kanskje passende for den moderne roman vi kjenner i dag. Romanen ble tidlig kritisert for å være for sentimental, og en type virkelighetsflukt som ikke nødvendigvis forholdt seg til en konkret historie. Den var altså mer formbar.⁸ Mange av disse elementene kan ses å finnes i *Den guddommelige komedie*.

Det er viktig å forstå den historiske konteksten verket ble konstruert under. Dante levde i middelalderen, hvor litteraturen nå hadde kristendommen å forholde seg til. Dette påvirket synet på livsløpet, da livet bragte med seg noe mer etter døden. Livet kommer derfor med et moralsk ansvar, da dette vil få konsekvenser for etterlivet. I *Odysseen* er historien sirkulær, typisk for epos. Han reiser fra hjemstedet sitt og begir deg ut på sine eventyr, for å så vende tilbake til der han kommer fra. Det samme kan sies om livssyklusen, der mindre tanke blir viet til skjebnen. Livet slutter ved døden. Det moderne narrativ kan sies å være mer lineært. Om historien i det hele tatt har et mål, er spørsmålet hvordan det blir nådd eller eventuelt ikke nådd. Som sagt, vet ikke Dante sin forteller hva han begir seg ut på. Det som knytter den opp mot epos sjangeren, er at vi vet at dette er en historie som har endt. Det er en førstepersons forteller som gjenforteller en hendelse. Men det er viktig å påpeke at det er en person som er forvirret, og som gjennomgår en endring underveis. Typisk for eldre epos er at karakterene er i større grad statiske⁹.

Et typisk element for epos er at det inneholder en katabasis. Dette vil si nedstigning til dødsriket, slik som for eksempel Aeneas gjør i 6. sang av *Aeneiden*. Dette er jo selve essensen

⁸ Haarberg, Selboe og Aarset. *Verdenslitteraturen*, 130-132

⁹ Freccero, John. «Some Characteristics of Literary Epic», 136-138

i Dantes verk. Han tar noe ukjent, men som har blitt fremstilt før, og utforsker det.

Systematisk lager han et detaljert kart over hva som skjer etter døden. Den guddommelige komedien tar for seg hele kosmos, som fortelleren skal utforske. I sitt verk gjenoppliver han den antikke sjanger, og legitimerer sitt verk ved å påkalle Vergil. Det samme gjør Vergil med Homer i *Aeneiden* sin katabasis. Dette er altså et gjengående trekk i epossjangeren som videre kan forsterke kravet om at *Den guddommelige komedien* er et epos¹⁰.

Vi finner trekk som både kan tilhøre eposet og romanen. En hovedperson som er på letning og ikke har et klart mål er mer typisk innenfor den moderne roman sjangeren. Han leter etter den store sammenhengen. Samtidig har verket et mer lineært livssyn. Kanskje kan en argumentere for at dette er en måte Dante har endret epos sjangeren for å tilpasse seg samtiden, en tid preget av kristendommens tro. Vergil endret helteidealet sitt fra det homeriske. Aeneas er styrt av sin plikt, mye i forbindelse med det romerske imperiet. Det er gjerne ikke sammenlignbart da Dantes karakter ikke er en helt, men det kan fortelle oss noe om eposets forandring. Noe som er i takt med eposet sjangerkrav, er at vi har en forteller som presenterer en fullstendig handling. Fortelleren i verket oppnår til slutt å finne den guddommelige sannhet, og den store sammenhengen i livet. Å oppnå en slik innsikt er ikke vanlig for romanen, særlig ikke blant de største roman skikkelsene vi kjenner til. Et annet element som skiller verket fra romansjangeren er at det er skrevet på versemål, og ikke prosa. Det er dog viktig å bemerke at det ikke er like opphøyd i stilen som for eksempel Vergil sitt verk.

¹⁰ Haarberg, Selboe og Aarset. *Verdenslitteraturen*, 161

Jeg vil konkludere med at verket kan passe inn under eposets sjangerkrav, men det må understrekes at det er en del elementer som skiller seg ut og virker «utypiske». Verket er kjent for sitt mangold, og er dermed vanskelig å plassere i bås. På den siden kan vi finne mange trekk som er mer typiske for romanen. Kanskje nettopp fordi at dette er en såpass bred kategori som ikke nødvendigvis kan defineres, ellers som har like mange krav. Oppfatningen om at *den Guddommelige komedie* er det siste epos og den første roman, kan kanskje være passende som en generell beskrivelse. En kan beskrive det som et overgangswerk fra middelalderen til moderne tid.

Kilder

- Bowra, C.M. Fra «Some Characteristics of Literary Epic». I *Virgil- A collection of critical essays*», redigert av Steele Commager. Engelwood Cliffs N.J: Prentice-Hall, 1966,
- Haarberg, Jon, Tone Selboe og Hans Erik Aarset. *Verdenslitteratur – Den Vestlige Tradisjonen*. Oslo: Universitetsforlaget, 2007. s. 256-256, 270
- Freccero, John. Fra «Dante's Ulysses: From epic to novel». I *Dante- The poetics of conversion*, redigert av Rachel Jacoff. Harvard university press, 1886.
- Selboe, Tone: *roman* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 27. mai 2021 fra <https://snl.no/roman>

- Skei, Hans H.: *epos* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 27. mai 2021 fra <https://snl.no/epos>